

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ

ΕΤΟΣ 13ο
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 133

ΜΗΝΙΑΙΟ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΑΡΤΣ
(ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ)

Η ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ ΖΩΝΤΑΝΕΨΕ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΤΩΝ ΚΑΛΑΝΤΟΦΩΤΩΝ

Ο Ελληνισμός του Πόντου, παρά τις δοκιμασίες του, διακρίθηκε σε πολλούς τομείς της κοινωνικής δραστηριότητας.

Εντυπωσιακή κι επαινετική ήταν και η πολιτιστική του παρουσία. Ήδη κι έθιμα με διαχρονικές αξίες φωτογράφιζαν κατά τον καλύτερο τρόπο με το βαθύτερο νόημα τους, τη ζωή των Ποντίων. Τα ήθη κι έθιμα υπήρξαν το ασάλευτο ταίχος πάνω στο οποίο έσπασαν αναρίθμητες εχθρικές επιβουλές. Με αυτόν τον εξοπλισμό μπόρεσε ο Ποντιακός Ελληνισμός να επιβιώσει και να διασώσει τον εθνικό του χαρακτήρα και την πίστη του.

Εξέχουσα θέση στην καθημερινή ζωή των Ποντίων είχαν τα ήθη κι έθιμα του δωδεκαημέρου.

Αυτά τα έθιμα η Ε.Λ.Β. τα ζωντάνεψε με ειδική εκδήλωσή της, την Τετάρτη 12 Δεκεμβρίου 2001, ώρα 7:30 μ.μ., στην Αντιωνιάδειο Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, στην αρχή της εκδήλωσης ο Πρόεδρος της Ε.Λ.Β. κ. Γιάννη Μιχαηλίδη απηύθυνε θερμό χαιρετισμό, τονίζοντας ιδιαίτερα τη σημασία που έχουν τα ήθη κι έθιμα του Πόντου και στη σύγχρονη εποχή μας.

Το πρόγραμμα της εκδήλωσης περιλάμβανε κάλαντα και τραγούδια από τη χορωδία της Ε.Λ.Β., χορούς από το χορευτικό συγκρότημα της Ε.Λ.Β. και παράσταση από τους Μωμόγε-

ρους του Συλλόγου Ποντίων Τετραλόφου Κιζάνης. Καταχειροκροτήθηκαν τα συγκροτήματα από την άριστη απόδοσή τους.

Σημειώνουμε τους συντελεστές της επιτυχημένης αυτής εκδήλωσης:

1. Κώστας Καραπαναγιωτίδης: Καλλιτεχνική επιμέλεια - Σενάριο.
2. Γιάννης Μελετιδής, Κώστας Ζουρουφίδης και Μιχάλης Γερασιμίδης: Κείμενα.
3. Βασίλης Ασβεστάς Χοροδιδάσκαλος.
4. Κώστας Καραπαναγιωτίδης: Χοράρχης.
5. Ελένη Πιπερίδου και Μιχάλης Γερασιμίδης: Αφηγητές.

Στην όμορφη κι εντυπωσιακή αυτή εκδήλωση παραβρέθηκαν οι τοπικές Αρχές, εκπρόσωποι φορέων, μέλη και φίλοι της Ε.Λ.Β.

Η Ε.Λ.Β. για άλλη μια φορά τόνισε την ανάγκη να διατηρήσουμε τα ήθη κι έθιμα μας, προκειμένου σαν έθνος να προχωρήσουμε προς τα εμπρός, διατηρώντας την εθνική μας ταυτότητα.

"Αργοναύτης"

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Οι πιο σημαντικές εκδηλώσεις και δραστηριότητές της από 28-1-2001 έως 31-12-2001

28-01-01:
Γενική Συνέλευση μελών ΕΛΒ

19-02-01:
Φιλοξενία μαθητών Ειδικού Σχολείου Βέροιας

23-02-01:
Ετήσιος χορός ΕΛΒ

26-02-01:
Συμμετοχή του χορευτικού μας συγκροτήματος σε εκδήλωση των Ασωματων Βέροιας

27-02-01: Παιδικό πάρτυ με αποκριάτικο χαρακτήρα στο εντευκτήριο νέων

04-03-01: Προτάσεις της ΕΛΒ στην ετήσια γενική συνέλευση της ΠΟΠΣ (εκπρόσωποι Ι. Μιχαηλίδης, Μ. Μουρατίδης, Κ. Καραπαναγιωτίδης)

16-03-01: Το Δ. Συμβούλιο επισκέφθηκε τους βουλευτές του Νομού μας και τους ενημέρωσε σχετικά με κάποια προβλήματα που αντιμετωπίζει το Σωματείο μας. Καρπός αυτής της δραστηριότητας ήταν και η ενίσχυση του ταμείου της ΕΛΒ με το ποσό των 8.000,000 δρχ. από το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας (με ενέργειες του βουλευτή κ. Μόσχου Γικόνोगλου)

19-03-01: Γάλλοι καθηγητές Πανεπιστημίου επισκέφθηκαν το ποντιακό μας μνημείο (πλατεία Καπετανίδη) προκειμένου να γράψουν σχετικά σε βιβλίο που θα εκδοθεί. Ενημερώθηκαν πλήρως από κλιμάκιο του Δ. Συμβουλίου

20-03-01: Αιμοδοσίες του τμήματος νέων της ΕΛΒ. Διάθεση φιαλών σε αναξιοπαθούντες αρρώστους

21-22/03-01: Επισκέψεις επιστημόνων και άλλων παραγόντων στο μνημείο ποντιακού ελληνισμού και στο πολιτιστικό μας κέντρο

Συνέχεια στη σελ. 3

Η ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ ΤΟΥ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΗ"

Του Γιάννη Μελετιδή

Οι ηθικές δυνάμεις του Ποντιακού Ελληνισμού

Κάθε λαός στην διάρκεια της ιστορίας του διαγράφει καμπύλη πολιτιστικής δημιουργίας και πρόοδου, της οποίας το ύψος προσμετράται και καθορίζεται από τις ηθικές του δυνάμεις.

Το γεγονός, ότι ο Ποντιακός Ελληνισμός, σημείωσε λαμπρή πολιτιστική δημιουργία, αν και πέρασε μέσα από καταστροφές και συμφορές, σημαίνει ότι διέθετε ένα πλούσιο απόθεμα ηθικού ελπιτισμού.

Με τον ηθικό του εξοπλισμό μπόρεσε να διατηρήσει την εθνική του συνείδηση και να κρατήσει αναλλοίωτο τον εθνικό του χαρακτήρα και παράλληλα να δημιουργήσει έναν υπέροχο πολιτισμό.

Τέσσερις ήταν βασικά οι ηθικές του δυνάμεις (κατά τη γνώμη μας) πάνω στις οποίες στηρίχθηκε ο ποντιακός ελληνισμός, για να διαγράψει τη θαυμάσια ιστορική του τροχιά.

με τη θρησκευτική τους πίστη, την Ορθοδοξία. Αυτή η πίστη τους έσωσε από τον εκτουρκισμό. Πράγματι, από τη φλόγα της πίστης θερμαινόμενοι πέρασαν από φρικτές δοκιμασίες, "εν ερημίαις πλανώμενοι και άρεσι και σπηλαίοις και σπαις" και τέλος, προκειμένου να μείνουν πιστοί στο χρέος τους "επιθόσθησαν, επιρίσθησαν, εν φόνω μαχαίρας απέθανον", αλλά παρέμειναν χριστιανοί και Έλληνες.

Η δεύτερη ήταν η πίστη στα εθνικά ιδεώδη. Για τους Πόντιους τα εθνικά ιδεώδη αποτελούσαν την Κιβωτό της Διαθήκης. Ήταν το ιερό νόμο μέσα στο οποίο αναβαφτίζονταν σε κάθε δύσκολη στιγμή η εθνική τους ψυχή, για να

βρίσκει το παλιό της μεγαλείο. Έτσι ο πατριωτισμός τους έφτανε και μέχρι την υπέρτατη θυσία, προκειμένου να διατηρήσουν την εθνική τους ταυτότητα. Και τη διατήρησαν!

Η τρίτη ήταν η πίστη στις παραδόσεις (εθνικές, θρησκευτικές, πνευματικές, λαϊκές). Η πίστη στις παραδόσεις προφύλαξε τους Πόντιους από το φυλετικό ξεπεσμό και τη διάβρωση. Ήταν γι' αυτούς κατευθυντήρια δύναμη και σταθερή γραμμή πλεύσης. Έτσι διατήρησαν την εθνική τους υπόσταση.

Η τέταρτη ήταν η πίστη για την Ανάσταση του γένους. Αυτή η πίστη τους εξόπλιζε με αισιοδοξία, με όραμα, με ελπίδα. τους Αναγεννούσε και τους ανανέωνε σωματικά και πνευματικά. Έτσι άντεξαν να σηκώνουν αιώνες το δουλικό ζυγό. "... η Ρωμανία κι αν πέρασεν, ανθεί και φέρει κι άλλο..."

Σε μια εποχή χάους και αμφιβολίας, όπως η δική μας, είναι καλό να στρέψουμε την προσοχή μας στις ηθικές αυτές δυνάμεις, για να μπορέσουμε να συνεχίσουμε, ως έθνος, την ιστορική μας πορεία. Είναι χρέος μας.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

1. Ο Γιώρτζης τη Μωρέσσας κι' εφογούντον τοι λύκ'ς

Γιοσμάς και τσαμουρόχτιστος ο Γιώρτζης τη Μωρέσσας, έξ' ας σ' οσπίτ' 'κι' έβγαινε. Ούλον την ημέραν εκάθουντον απέσ'.

Έναν ημέραν ο γιός ατ' ο Μήτον ελογοπιάσταν με τον πανίκαν τη Μωυσάβας. Ο Μήτον επάτ'νεν ποδάρ' και έλεγεν: "Ο κύρ' ιμ' 'κι' φογάται τοι λύκ'ς". Ο Πανίκας πα, αγνόν έρχουντον ατόν: "Πώς γίνεται ο κύρ' σ' να μη φογάται τοι λύκ'ς; Ο λύκον έν άγρον τζαναβάρ κι ούλ' φογούνταν ατον".

Ο Μήλον εγέλασεν κι είπεν ατον:

- Νέπαι, μ' είσαι σεύτελος. Ας λέγω σε πως γίνεται. Ο κύρ' ιμ' εξ' α' σ' οσπίτ' 'κι' εβγαίν' και ο λύκον πα σ' οσπίτα απέσ' 'κι' εμπαίν'. Άλλο γιατί να φογάτ' ατον".

2. Ο Σεμενλής ο Γιάννης

Έρθεν ο Λαυρέντιον ο Δεσπότης ασ' σο Κάν' 'ς στην Κερασούνταν κι απ' εκεί 'ς σο Πουланτζάκ. Την Κερεκήν εγέντον Δεσποτικόν λειτουργία.

Οι ποπάδες αγράμματοι, ξύλα απελέκετα οι περισσοί, ασ' σον φόβον ατουν εχάσαν και ντ' έξαιραν. Ένας ζαβαλής πρώτην φοράν ελειτούργανεν με Δεσπότη' εσασούρεψεν παστάν τα κολύμ' ατ'.

Ο Δεσπότης εκούζεψεν κ' εδέκεν ατον έναν σαμάραν' 'ς στην Αεβδήμαν απέσ'.

Εκακοφάνθεν ούλτς τοι ποπάδας, ίλα 'ς σον Σεμελήν τον ποπα - Γιάννην. Αγοίκον δουλείαν π' εφτάει 'ς σ' Αεβδήμαν απέσ', είπεν ο ποπα Γιάννης, 'ς στην Μητρόπολιν θα πάρ' τα σταυράκα και θα κοπανίζ' τοι ποπάδας.

Κι' ας' σ' εκείνον την ημέραν κι' αν 'ς στην Μητρόπολιν 'κι' επάτεσεν.

Ο Λαυρέντιον εστόσεψεν ατο, έναν εκείνον είχε ο Δεσπότης, δεξόν χέρ'ν-ατ και πάντα ο Λαυρέντιον έλεγεν, ατός έν αδά τοι ποπαδίων το πιλάφ'.

Έναν ημέραν εστείλεν μαχσούς τον καβάζ'ν ατ' κι' εκούίξεν ατον 'ς στην Μητρόπολιν.

Ο ποπα Γιάννης εσκόθθεν κι' επήγεν, επάιρεν μετάνοιαν, εφίλεσεν το χέρ' τη Δεσπότη' κ' εστάθεν 'ς σο ποδάρ'.

- Πόπα Γιάννε, είπε ο Δεσπότης, εγώ εξαίρω εχολάστες ασ' στην σαμαρέαν ντ' εδώκα τον ποπάν την Κερεκήν, άμαν ντο να λέγω σε ποπά Γιάννε, Παιδεία - Παιδεία.

- Την ευχή σ' να έχω Δέσποτα, εκλώσταν είπεν ατον ο ποπα Γιάννης.

"Παιδιά πα π' έχνε ελέπωμ' ατς, κουλάκ' άσμα!".

Ο κακομοίρης είχε παιδιά αχαίρευτα και νόμισε πως ο Δεσπότης μιλούσε για "παιδιά".

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

1. αβαραλούχ = ανεργία
2. άβαφτος = άβαφος
3. αβούτα = αυτά
4. αβούτε = αυτή
5. αβουτοίν = αυτοί
6. αγαθέσα = αγαθή
7. αγαλλία = αγαλλίαση
8. αγάπ = αγάπη
9. αγέλιν = αγέλη
10. αγέτο = έτσι
11. αγίκος = τέτοιος
12. αγκεύω = αναφέρω
13. αγλί = αλίμονο
14. αγναία = παράξενα
15. άγρεν = άγριο

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

1. Ασπρα βούδε αλωνίζουν, η βαιμάννα κλώθ', τ' αλώνιν και ο γέρον σακκουλιάζει (Τα δόντια, η γλώσσα και το στομάχι).
2. "Απαν' 'ς σ' οσπίτι 'μουν καρύδε απλωμένα" (Τα άστρα).
3. Σ' σο μαύρον το γαϊδούρ' απάν έσυραν άσπρον στρώμαν (ο δίσκος για το ψήσιμο του ψωμιού).
4. Ενι έναν πράμαν κι όλ' οι αρθρώποι έχουν ατο. Το πρωί γεμίζουν ατο και το βράδον φκαιρώνουν ατο (το παπούτσι).

ΕΥΧΕΣ

1. Πέτραν να πιάν τς και μάλαμαν να εβγαίν.
2. Να έεις την ευχήν τη Θεού και τη Παναγίας.
3. Τ' ημέρας ιμ, ο Θεόν χρόνια να δίσατα.
4. Ο Θεόν 'ς σα μουράτια σ' να πλερών τσε.
5. Ο Θεόν να βρέχ' και συ να χορτάεις.
6. Να ζεις και να βασιλεύς.
7. Η στράτα σ' μέλ' και γάλαν
8. Τ' Αβραάμ και τ' Ισαάκ τα καλά 'ς σο σπίτι σ'.

Η κόρ' επήγεν σον παρχάρ'

Κρωμέτ'κο ομάλ

Η κόρ' επήγεν σο παρχάρ', είπουλί μ' πουλί μ' να γίνεται ρωμάνα, κομμενόχρονη μ'.
Και για τ' ατέν θα γίνουμαι εί πουλί μ' πουλί μ' και κυνηγός σ' ορμάνα, έλα, έλα, λέγω σε.

Αρνί μ' θα καταρούμ' εσε εί πουλί μ' πουλί μ' φογούμαι ας στην κατάρα μ, έλα ποδεδίζω σε.
Φογούμαι κρούει σον πρόσωπο σ' εί πουλί μ' πουλί μ' και χάντς την εμορφάδα σ', έλα - έλα λέγω σε.

Πάντα με τ' αχ και το βαχ, εί πουλί μ' πουλί μ' πάντα αϊλοί εμέναν, έλα να λελεύω σε.
Τη νέτε μ' ετζουρούτεψα, εί πουλί μ' πουλί μ' κορτσόπον για τ' εσέναν, έλα - έλα λέγω σε.

Εξέρτ'ς όνταν εκάθουμες, εί πουλί μ' πουλί μ' σου χωραφί στην άκραν, έλα ποδεδίζω σε.
Εποίνες με και έκλαιγα, εί πουλί μ' πουλί μ' κ' εσπόγγιζες τα δάκρα μ', έλα - έλα λέγω σε.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Νέτε(η) = τα νιάτα

Ετζουρούτεψα = κατέστρεψα

(Τους στοίχους ενός παραδοσιακού ποντιακού τραγουδιού, παρουσιάζω σήμερα, από τις στήλες του αγαπητού "Αργοναύτη", με την ευχή και την παρότρυνση, κάποιος από τους καλλιτέχνες μας, να το τραγουδήσει και να μείνει στην ποντιακή δισκογραφία.

Με εκτίμηση και πατριωτικούς χαιρετισμούς
Λεωνίδας Σιδηρόπουλος)

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ - ΧΡΙΣΤΙΑΝΑΡΤΣ

Έλαβε το όνομα Χριστιανάρτς από τα Χριστούγεννα. Στις 4 Δεκεμβρίου γιορτή της Αγίας Βαρβάρας (από τη Μερζιφούντα) ήταν αργία. Εθεωρείτο προστάτης των παιδιών κατά της ευλογίας.

Επίσης επιμάτο η μνήμη του Αγίου Νικολάου ώστε να μην χιονίζει και να παύσει η κακοκαιρία για να γλυτώσουν αυτοί που ταξιδεύουν. Στις 15 του μηνός του Αγίου Ελευθερίου ήταν εξαιρετική αργία για τις εγκύους ώστε να γεννούν εύκολα.

"Ας σον Αε Λευτέρ' έρθα,
ο θεός να ελευθερών'τσε".

Από τις 25 Φεβρουαρίου ξεκινούσαν τα "Μωμογέρα" το λαϊκό παραδοσιακό θέατρο του Πόντου και τελείωναν τα Φώτα.

ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΤΗΣ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΛΕΣΧΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γωνία 16ης Οκτωβρίου - Διός

Τηλ. (0331) 28.356 - Βέροια - ΤΚ 59100

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΜΕΛΕΤΙΔΗΣ

Οικονομολόγος - Συγγραφέας

Θουκυδίδη 2 - Τηλ. (0331) 25.282

Βέροια (ΤΚ 59100)

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γωνία 16ης Οκτωβρίου - Διός

Τηλ. (0331) 28.356 - Βέροια - ΤΚ 59100

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

6 ευρώ ή 2.000 δρχ.

ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

ΑΦΟΙ ΠΑΤΣΙΚΑ Ε.Ε.

BENIZEΛΟΥ 10 - ΤΗΛ. (0331) 66.913 - 61.160

FAX (0331) 66.979

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Οι πιο σημαντικές εκδηλώσεις και δραστηριότητές της από 28-1-2001 έως 31-12-2001

Συνέχεια από την 1η σελ.

25-03-01: Παρέλαση τμήματος ΕΛΒ με παραδοσιακές στολές και την μεγάλη ελληνική σημαία

31-03-01: Συνάντηση εκπροσώπων του τμήματος Νέων της ΕΛΒ με την οργανωτική επιτροπή του συναπαντήματος Νεολαίας (Ι. Μονή Παναγίας Σουμελά)

01-04-01: Συμμετοχή της Χορωδίας σε εκδήλωση της Παναγίας Σουμελά (Θεο/νίκης) για τα 50 χρόνια από την αναστήρηση της Μονής στο όρος Βέρμιο

18-04-01: Εκδήλωση (παραδοσιακός ποντιακός γάμος) με αφήγηση, χορούς, τραγούδια και δρώμενα (Βέροια)

22-04-01: Συμμετοχή του χορευτικού συγκροτήματος στην εκδήλωση του Συλλόγου Μικρασιατών Βέροιας (Στέγη)

19-05-01: Ομιλία του Κ. Φωτιάδη στην Στέγη με θέμα: "Εθνοκάθαρση των Ελλήνων του Πόντου" - Λαμπαδηδρομία

20-05-01: Επιμνημόσυνη δέηση για την γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου. Κατάθεση στεφανιών στο μνημείο του ποντιακού ελληνισμού - δεξίωση

25-05-01: Συμμετοχή της χορωδίας μας σε εκδηλώσεις της Τραπεζούντας Γιαννιτών

30-06-01: Εθίμα ποντιακού γάμου στο μπάσκετ Βέροια (επανάληψη)

01-07-01: Πολιτιστική αποστολή σε διεθνές φεστιβάλ της Βουλγαρίας με το χορευτικό συγκρότημα

12-07-01: Συμμετοχή στην σύσκεψη των συλλόγων - μελών της ΠΟΠΣ

22-07-01: Συμμετοχή του χορευτικού μας στις εκδηλώσεις του συλλόγου "Πατωμένη" της Καλλιπεύκης Ολύμπου

26-07-01: Συμμετοχή του τμήματος Νέων στο συναπάντημα ποντιακών Νεολαίων στην Παναγία Σουμελά

28-07-01: Συμμετοχή με το χορευτικό συγκρότημα στις εκδηλώσεις Κομποτίου Αρτας προς τιμήν του Φιλικού Νικόλαου Σκουφά

04-08-01: Εθίμα του ποντιακού γάμου (επανάληψη) στην Καστανιά Βέροιας (ΤΟΚ)

05-08-01: Συμμετοχή σε έκτακτη γεν. συνέλευση της ΠΟΠΣ (Παναγία Σουμελά)

14-08-01: Το χορευτικό μας συγκρότημα εμφανίστηκε, όπως κάθε χρόνο, στις εκδηλώσεις της Παναγίας Σουμελά

31-08-01: Η χορωδία και το χορευτικό μας συγκρότημα σε εκδήλωση του Πανόραμα-τος Βέροιας

31-08-01: Η χορωδία μας πήρε μέρος σε εκδήλωση στην Σκύδρα

13-09-01: Συνάντηση με φορείς του Δήμου και εκπροσώπους πολιτ. φορέων της πόλης μας για την διοργάνωση εκδηλώσεων με αφορμή τα εγκαίνια του νέου Δημοτικού κτιρίου

14-09-01: Στον Δήμο Ανατολής Ιωαννίνων πήραμε μέρος σε εκδηλώσεις με τα εθίμα του ποντιακού γάμου (επανάληψη)

20-09-01: Συμμετοχή του χορευτικού συγκροτήματος σε εκδηλώσεις που έγιναν στα Τρίκαλα Θεσσαλίας (γιορτή του αγρότη). Δήμος Παραλιθίων χωριό Ρίζωμα

16-10-01: Παρέλαση νέων της ΕΛΒ με παραδοσιακές στολές

16-10-01: Συμμετοχή του χορευτικού μας συγκροτήματος στην εκδήλωση των εγκαίνιων του νέου Δημαρχείου

28-10-01: Παρέλαση τμήματος της ΕΛΒ

09-11-01: Συμμετοχή στο τριήμερο πανελλήνιο Συνέδριο Εθνικής και Πολιτιστικής Αυτογνωσίας που πραγματοποιήθηκε στην Κατερίνη

14-11-01: Το μικρό χορευτικό μας εμφανίστηκε στην Λέσχη Αξιωματικών Βέροιας (εκδήλωση Γηροκομείου)

23-11-01: Πραγματοποιήθηκε ο χορός του τμήματος

Νέων της ΕΛΒ στο κέντρο "Ακρίτας"

24-11-01: Συνδιοργάνωση με τον "Δίαυλο Ελλήνων" εκδήλωσης στην Στέγη "Η Φωνή της Λύρας" με τον Ηλία Παπαδόπουλο και το συγκρότημά του

25-11-01: Δεξίωση των μελών της παράστασης "Εθίμα του ποντιακού γάμου" στην ταβέρνα της ΕΛΒ

08-12-01: Εκδήλωση στο Αμύνταιο με τα εθίμα του ποντιακού γάμου (επανάληψη)

12-12-01: Εκδήλωση στη Στέγη "Ποντιακό Δωδεκάημερο" με αφηγήσεις, τραγούδι, ποιήματα, μωμόγεροι και δρώμενα

Υ.Γ.: Θεωρούμε σκόπιμο από την λίστα των εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων της ΕΛΒ που δεν αναφέρονται να σημειώσουμε συναντήσεις ιδιαίτερου ενδιαφέροντος όπως: α) την μετάβαση στην Αθήνα του Δημάρχου Βέροιας και του προέδρου της ΕΛΒ όπου συναντήθηκαν και συζήτησαν με τον υπουργό Πολιτισμού κ. Βενιζέλο το θέμα της αποπεράτωσης του Πολιτιστικού μας Κέντρου στο Πανόραμα Βέροιας. Κερπός πολύτιμος της συνάντησης αυτής ήταν η ένταξη του ανεγειρόμενου πολιτιστικού μας κέντρου στα περιφερειακά Ολυμπιακά έργα με το ποσό κατ' αρχήν των 180.000.000 δρχ.

β) Η ΕΛΒ κινητοποιήθηκε και ήρθε σε επαφή με πάρα πολλούς ετεροδημότες προκειμένου να τους πείσει να απογραφούν στην πόλη μας, όπου κατοικούν και όχι στο χωριό τους.

Τραγικές μορφές της ποντιακής ιστορίας

ΔΑΒΙΔ Ο ΚΟΜΝΗΝΟΣ

Ο τελευταίος αυτοκράτορας της Τραπεζούντας

✓ Το οικτρό τέλος του στην Αδριανούπολη

Ο Δαβίδ ο Κομνηνός (1458-1461) είναι ο τελευταίος αυτοκράτορας της Τραπεζούντας. Ήταν το τρίτο παιδί του αυτοκράτορα Αλέξιου Δ'. Αρχικά ήταν κηδεμόνας του ανήλικου Αλέξιου Ε' γιού του Ιωάννη Δ' Καλογιάννη. Οι κρίσιμες όμως περιστάσεις απατούσαν να υπάρχει στον θρόνο ένας άντρας ώριμος. Ο Δαβίδ υποστηριζόμενος από την ισχυρή οικογένεια των Καβασιτών ανέλαβε ουσιαστικά αυτόν τον θρόνο παραγκωνίζοντας εντελώς τον ανειδίκευτο. Ο λαός δεν εκδήλωσε καμία αντίδραση γι' αυτόν τον αφετηρισμό του θρόνου γιατί έβλεπε πως ήταν πιο κατάλληλος ο Δαβίδ από τον ανήλικο Αλέξιο. Ανέναντος τις συνθήκες συμμαχίας της Ιβηρίας, Μιγγρελίας και άλλους ηγεμόνες και προσπάθησε να πείσει τον πάπα και τον δούκα του Βουργουνδίας Φίλιππο σε μια στουροφορία για να σιωθεί η αυτοκρατορία. Ο Δαβίδ μάταια στηρίχτηκε στη συμμαχία με τον Ουζούν Χασάν, διότι αυτός συμμάχησε με τον σουλτάνο Μωάμεθ Β' και έτσι ο αυτοκράτορας εγκαταλείφθηκε στην τύχη του.

Ο στρατός του Δαβίδ ήταν περί τις 20.000 και διέθετε και περί τα 30 πλοία, δύναμεις εντελώς ανεπαρκείς για να αντιμετωπίσουν τον στρατό και το ναυτικό του Μωάμεθ. Η πολιορκία της Τραπεζούντας από τον Μωάμεθ κράτησε 40 ημέρες ενώ ο στρατός του πλησίαζε την πόλη από την Ξηρά. Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση ο Δαβίδ άρχισε τις διαπραγματεύσεις με τον σουλτάνο τις οποίες έκανε ο πρωτοβεστιάριος του Γεώργιος Αμαρούτης.

Τελικά ο Δαβίδ παράδωσε την πόλη στον σουλτάνο στις 15 Αυγούστου 1461 και ο ίδιος μαζί με την οικογένειά του και πολλούς ευγενείς αναχώρησαν για την Κωνσταντινούπολη και από εκεί έφτασε στην Αδριανούπολη όπου ύστερα από 4 χρόνια εξοιωνόταν από τους Τούρκους και αυτός και όλη η οικογένειά του.

Η ποντιακή διάλεκτος των αιώνων

Τη γλώσσα τους έδωσαν ποντιακή και αυτοί, άλλοτε κυνηγημένοι, άλλοτε μετανάστες σε χώρες μακρινές, κατάφεραν να την προστατεύσουν μέσα στους αιώνες. Αυτό το αιώνιο κρέμα, η ποντιακή διάλεκτος, ό,τι πιο κοντινό υπάρχει στα αρχαία ελληνικά, θα είναι το θέμα του φετινού πανελλήνιου συνεδρίου των ποντιακών συλλόγων για την εθνική αυτογνωσία, που για όγδοη χρονιά θα πραγματοποιηθεί στην Κατερίνη. Την Παρασκευή και το Σάββατοκύριακο θα βρεθούν στην πρωτεύουσα της Πιερίας εκατοντάδες Πόντιοι από δεκάδες συλλόγους από όλη την Ελλάδα, για να παρακολουθήσουν τις εργασίες του συνεδρίου, να θυμηθούν, να μάθουν λεπτομέρειες για τη διάλογο της προγονικής τους γης και κυρίως για να μιλήσουν τη γλώσσα τους.

"Διοργανώνουμε και φέτος ένα καθαρά επιστημονικό συνέδριο, αυτή τη χρονιά για την ποντιακή διάλεκτο, με στόχο την προβολή και τη διαφύλαξη της γλώσσας του Πόντου και με σκοπό να γίνει ευρέως γνωστός ο ρόλος των ποντιακών στην ιστορία της Ελλάδας", τόνισε μιλώντας για το συνέδριο ο αντιδήμαρχος Πολιτισμού και Παιδείας της Κατερίνης, Κώστας Παπουτσίδης.

Στο συνέδριο, που πραγματοποιείται σε μια χρονιά που έχει χαρακτηριστεί ως έτος γλωσσών για την Ευρώπη, αναμένεται να συμμετάσχουν περισσότεροι από 200 ποντιακοί σύλλογοι από κάθε γωνιά της Ελλάδας. Φέτος για πρώτη φορά το συνέδριο διοργανώνεται από όλους τους ποντιακούς συλλόγους της Πιερίας, με τη συνδρομή της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Ποντιακών Σωματείων και με συνδιοργανωτή το δήμο της Κατερίνης.

* "Θεσσαλονίκη" 7-11-01

Μοναστικές Πολιτείες

ΤΟ ΙΕΡΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΟΥΜΕΛΑ

Το σύμβολο του Πόντου, η Παναγία Σουμελά, περιβάλλεται από ιστορία, θρύλους και παραδόσεις, που έχουν σχέση με την εικόνα της, τη μετοίκηση της στον Πόντο, τη μακρά παραμονή της στο ιστορικό μοναστήρι, τη μεταφορά στην Ελλάδα και την ανίδρυση του ιερού προσκυνηματός της στο Βέρμιο, απ' όπου ακτινοβολεί τη χάρη και την ευλογία της στα πέρατα του όπου γης ποντιακού Ελληνισμού

Συνοπτικά η ιστορία της έχει ως εξής: η εικόνα με χαραγμένη τη μορφή της Παναγίας σε ξύλο, κατά το Νεόφυτο Κουσκαλυβίτη, είναι έργο του Ευαγγελιστού Λουκά. Ο μαθητής του Ανανίας την έφερε στην Αθήνα. Στο τέλος του 4ου αιώνα, η εικόνα "μετοίκησε" στον Πόντο, στο όρος Μελά, οπότε άρχισε η ανέγερση της Μονής ή - κατά τον Ακ. Σαββαίτη - ησυχαστηρίου, από τους αθηναίους μοναχούς Βαρνάβα και Σωφρόνιο (θείο και ανεψιό). "Η εκκλησία της Σουμελιώτισσας ήταν σκαλιστή μέσα στο βουνό". Κι έγινε σύντομα γνωστή ως Παναγία Σουμελά (= εις του μελά, στου Μελά, Σουμελά).

Επί αιώνες το Μοναστήρι αυτό υπήρξε το προσκύνημα της Ανατολής, "ο οδηγός", ο παρηγορητής, ο συμπαραστάτης, το καταφύγιο και ο εμψυχωτής των Ελληνοποντίων, ένας από τους σπουδαιότερους παράγοντες διατήρησης της ελληνικής γλώσσας και ταυτότητας, καθώς και της αναζωπύρωσης της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης των πιστών. Λίγα μοναστήρια είχαν αποκτήσει τη φήμη, τη δόξα, τον πλούτο, τη δράση και την προσφορά της Παναγίας Σουμελά. Και λίγα γνώρισαν τις περιπέτειες, τις πυρκαγιές, τις ληστείες και δηλώσεις, τις διώξεις, το βίαιο εξισλαμισμό και την εξόντωση, όσο εκείνο, με αποκορύφωμα τον ξεριζωμό του ποντιακού Ελληνισμού από τις πατρογονικές εστίες του (1922-24) και την εγκατάλειψη της Μονής, με όλες τις ολέθριες γι' αυτήν συνέπειες.

Όταν συνέβη το τραγικό γεγονός, οι μοναχοί της "έθαψαν την εικόνα, μαζί με ένα χειρόγραφο ευαγγέλιο και ένα μεγάλο πολύτιμο σταυρό, κοντά στο παρεκκλήσι της Αγίας Βαρβάρας".

Το 1931, ο Αμβρόσιος Σουμελιώτης πήγε και έφερε τα τρία πολύτιμα κειμήλια, τα παρέδωσε στον Χρύσανθο Φιλιππίδη, μετέπειτα αρχιεπίσκοπο, ο οποίος τα εμπιστεύτηκε στο Βυζαντινό Μουσείο Αθηνών.

Είκοσι χρόνια αργότερα (1951-52) μετά από πρόταση του προέδρου του Σωματείου "Παναγία Σουμελά" Θεσσαλονίκης, Φιλ. Κτενίδη, η εικόνα παραχωρήθηκε στο Σωματείο, το οποίο άρχισε την ανέγερση του Προσκυνηματος στο Βέρμιο, σε έκταση 500 στρεμμάτων που παρεχώρησε η Κοινότητα Καστανιάς, όχι με σκοπό ιδρύσεως μιας ακόμης Μονής, αλλά "ενός συμβόλου και φάρου, ενός μνημείου και τόπου συναντήσεως και προσευχής, ενός φορέα διαιώνισης και διάσωσης της Ορθόδοξης Παράδοσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς των Ελληνοποντίων, ως εστίας αναθέρμανσης του εθνικού και θρησκευτικού φρονήματος, και αναστήλωσης σε μικρογραφία του αξέχαστου ελληνικού Πόντου".

Υπήρξε και είναι τόσο η αγάπη, όχι μόνο των Ποντίων, προς το νέο προσκύνημα, ώστε σε λίγα μόλις χρόνια το όνειρο έγινε πραγματικότητα. Από πλευράς κτιριακής το Σωματείο ανήγειρε περικαλλή κεντρικό ναό, στον οποίο είναι τοποθετημένη η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας και "μία μικρή εκκλησία που έγινε σύμβολο της ανιστόρησής", ένδεκα ξενώνες με 650 κρεβάτια για τους προσκυνητές, ένα εστιατόριο, δύο τουριστικά περίπτερα με όλα τα χρειώδη (χώρους 700 τ.μ. για Πνευματικό Κέντρο, Μουσείο και Βιβλιοθήκη), ιδιόκτητα γραφεία και αίθουσα 285 τ.μ. στη Θεσσαλονίκη.

Από πλευράς άλλων δραστηριοτήτων σημειώνουμε ενδεικτικά ότι το προσκύνημα "Παναγία Σουμελά" έγινε πανελληνίας και πανορθόδοξης ακτινοβολίας. Εκδίδει το λαμπρό τριμηνιαίο περιοδικό "Ποντιακή Εστία" (από το 1975), έθεσε σε κυκλοφορία περί τα 20 βιβλία και μελέτες, με τα οποία προβάλλεται η ιστορία, η λαογραφία και τα επιτεύγματα των Ποντίων. Χορηγεί δεκάδες υποτροφίες, ενισχύει σεισμοπλήκτους πλημμυροπαθείς, πολυτέκνους, ασθενείς, Ρωσοπόντιους, παραμεθόρια χωριά, εργάτες της εξωτερικής ιεραποστολής, βραβεύει αριστούχους μαθητές και φοιτητές, πρωτοστατεί στη διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς, εμπλουτίζει την ιστορική γνώση και μνήμη, διοργανώνει γιορτές, διαλέξεις, συμπόσια και εκθέσεις βιβλίου - φωτογραφίας - λαϊκής ζωγραφικής, επιβραβεύει αποδήμους, εισιγήθηκε και καθιέρωσε τον επίσημο εορτασμό της "ημέρας των ενόπλων δυνάμεων" στο Προσκύνημα, συνεργάζεται και ενισχύει τα πολιτιστικά ποντιακά Σωματεία.

Το Προσκύνημα οφείλει πολλά στους πρωτοεργάτες της ιδρύσεως και θεμελιώσεώς του, αλλά σημαντική για την ανάπτυξη του υπήρξε η προσφορά του επί τριακονταετία (1964-1994) προέδρου του Σωματείου, άλλοτε αιρετού και άλλοτε εθελοντού, Παναγιώτη Γ. Τανιμανίδη, για την οποία βραβεύθηκε από την Ακαδημία Αθηνών, το Οικουμενικό Πατριαρχείο και άλλους φορείς.

Επί των ημερών του επεστράφησαν στην Παναγία Σουμελά, ο βαρύτιμος Σταυρός που περιέχει μεγάλο κομμάτι του Τιμίου σταυρού (αφιέρωμα στη Σουμελά του Πόντου, του αυτοκράτορος Μανουήλ Γ' Κομνηνού) και το Ιερό Ευαγγέλιο, του δευτέρου κτήτορος της παλαιάς Μονής Οσίου Χριστοφόρου. Και τα δύο έφερε - όπως σημειώθηκε - το έτος 1931 ο Αμβρόσιος Σουμελιώτης.

Από προσφορές ανωνύμων ή επωνύμων Ποντίων στο Προσκύνημα είναι αποθησαυρισμένα και άλλα πολύτιμα κειμήλια, όπως: αρχιερατικά άμφια του Τραπεζούντος Χρυσάνθου και του Ζιχνών Αγαθαγγέλου, η ποιμαντορική ράβδος του Κυζίκου Ιωακείμ, τα ιερατικά του ηγουμένου Πέτρου Θεοφυλάκτου, του Αμβροσίου Σουμελιώτου κ.α. Επίσης: ξυλόγλυπτοι σταυροί αγιασμού, πόρπες ζωνών αμφίων, εικόνα του Αγίου Γεωργίου από την Κρώμη του Πόντου, εξαπτέρυγα, ευαγγέλια κ.λ.π. από διάφορους ναούς χωριών και πόλεων της Ανατολής.

Μεταξύ των λειψάνων περιλαμβάνονται και των Αγίων: Ευγενίου Τραπεζούντος, Φωκά Επισκόπου Σινώπης, Γρηγορίου Νεοκαισαρείας, Αρσενίου Καππαδόκου, Κανδίδου (συναθλητού του Αγίου Ευγενίου). Φυλάσσονται επίσης τεμάχια οστών του αυτοκράτορος Τραπεζούντος Αλεξίου Δ' Κομνηνού.

Το Προσκύνημα λειτουργεί με βάση το Βασιλικό Διάταγμα 924/1966. Είναι πανελλήνιο ιερό ίδρυμα, αυτοτελές και αυτοδιοίκητο και φυσικά δεν έχει το χαρακτήρα ορθόδοξου Μονής. Λειτουργούν έκθεση και 10 ξενώνες (650 κλινών).

***Από το βιβλίο "Μοναστήρια της Ελλάδας" του Ευαγγέλου Π. Λέκκου, Διευθυντού Εκδόσεων Αποστολικής Διακονίας. Αναδημοσίευση: Αστυνομική Επιθεώρηση, Αυγ. 1996.**

ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΛΥΡΑΣ

Μια παράσταση στην Αντωνιάδειο Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών

Γράφει η Σοφία Πιστοφίδου Τσόγκα, Φιλολόγος

"Εν αρχή ήν η ψυχή..."

Μυσταγωγία!

Μια ψυχαγωγία, με την κύρια της λέξης σημασία, μια αγωγή της ψυχής, προς τα άνω, καθώς αρμόζει σε ανθρώπους (= άνω θρώσκοντες), υπήρξε για μας, τους ακροατές - θεατές, η παράσταση "Φωνή της λύρας", μουσικού - ποιητικού έργου του συνθέτη - λυρωδού κ. Ηλία Παπαδόπουλου.

Ηχοι και στίχοι, ως ακούσματα, και δρώμενα, ως θέαμα, μας συνεπήραν σ' ένα ταξίδι, μέσα στα βάθη της ανθρώπινης μνήμης, της παλαιάς και δημιουργικής μνήμης των ωραία επιτευγμάτων της φυλής μας.

Δωρική λιτότητα, αλλά και ευκρίνεια, άγγιγμα μαγικό των χορδών και των μουσικών οργάνων, μεγαλοπρέπεια εμπνεύσεως και εκτελέσεως, ευγενές μήνυμα!

Δωρινή λιτότητα και περιεκτικότητα, λόγος μεστός, ουσιαστικός, δωρική κολόνα στιβαρή, λόγος ποιητικός σύντομος, που μόλις αγγίζει με τα ακροδάχτυλά του την μουσική, το κύριο θέμα.

Σεμνότητα και απόλυτο ήθος εξέπεμπαν τα πρόσωπα, στο στήσιμο, την ενδυμασία και την ερμηνεία, με μιαν επιβλητική αυστηρότητα, που απέτρεπε ακόμη και το θρόισμα, ήχου ξένου προς τον ενορχηστρωμένο.

Παρουσία απείριπτη αλλά και ευπρεπεστάτη!

Παιδεία, καλλιέργεια, σεβασμός προς το κοινό, καθ' όλα φροντισμένη παρουσίαση, με την πειθαρχία των ερμηνευτών προς το "τελούμενον" και την πίστη των συνεργατών προς το "συντελούμενον" και, γι' αυτό ακριβώς, πειστική και "ζώσα" η απόδοση.

Φωνή της λύρας! Όχι απλά φωνή, αλλά δεσμοί της αρχέγονης λύρας με τον "απανταχού" της γης εγκατεστημένο, από χιλιάδων ετών, ελληνισμό. Δεσμοί με τον περίγυρο του ελληνισμού, λαούς με ποικίλα μουσικά όργανα και ήχους και πολιτισμό, γενικά.

Η φωνή της λύρας! Εσαεί ελληνική! αι έν, ελληνική έκφραση ψυχής!, αποκάλυψη του βάθους της θείκης ψυχής προς τον έξω κόσμο.

Μύηση, με το άκουσμά της, στα εσώτερα του ανθρώπου, της υπάρξεως, της Δημιουργίας.

Ελληνική αρχαιότητα και χριστιανικός ελληνισμός, το Βυζάντιο και ο Διγενής Ακρίτας, ο Ερωτόκριτος και ο γερο-Δήμος της Κλεφτουριάς, ο Όμηρος και ο πυρρήχιος, δεμένα όλα σ' ένα αξεχώριστο σύνολο Πολιτισμού, παγκόσμια πανελλήνιου πολιτισμού, άδουν το "έρως ανίκατε μάχαν" και το "αιέν αριστεύειν...!"

Και χοροί Βυζαντινών ιεραρχών και ασκητών, σε μια μακρότατη πορεία, στο βάθος των χριστιανικών αιώνων, ψάλλουν την μεγάλη Δοξολογία "Δόξα εν υψίστοις Θεώ...!"

"Χαμόγελο δεμένο μ' ένα δάκρυ...", σ' ένα θαυμαστό κόσμημα, ευφροσύνη πνεύματος και ψυχής! Το χάρισμα, το δώρο του Θεού προς τον άνθρωπο, τέλεια αξιοποιημένο "προς δόξαν Θεού", προσφέρθηκε απλόχερα προς εμάς, τους πενιχρούς, τους "απεξηραμένους" και κατατριβομένους στην απεραντοσύνη της ασημαντότητας, της καθημερινής μικρότητας, της ρηχότητας, εμάς, τους συμβιβασμένους με το "τίποτε", το μηδέν", που, ουσιαστικά είναι άρνηση του μέγιστου!

Ας προσπατήσουμε τις αισθήσεις μας, τις ανθρώπινες, τις χαρισμένες από τον Θεό σε εμάς, για να βλέπουμε, να γευόμαστε, να ακούμε, να οσμίζομαστε, να αγγίζουμε, ουσιαστικά και μεταφορικά, τα σπουδαία, τα όμορφα, τα υψηλά, τα ουσιαστικά, τα μεγάλα, τα πρέποντα, τα "χαριέντα", τα εύοσμα. Πόσο η καθημερινότητα κατατρίβει τις δυνατότητες των αισθήσεών μας, και πόσο, επιπλέον, ένα αρρωστημένο σύστημα "δήθεν" ψυχαγωγίας, μας παρασύρει σε θλιβερά, συνήθως, κατασκευάσματα του "υπό τον κόσμον" χώρου. Ευτυχώς!, υπάρχει και η γιορτινή ημέρα. Μια γιορτή υπήρξε για μας, η συμμετοχή, ως θεατών, στην παράσταση "Φωνή της λύρας".

Ο "Διάυλος των Ελλήνων" και η "Εύξεινος Λέσχη" Βέροιας αξίζουν ευχαριστήρια και συγχαρητήρια για την συνεργασία στην οργάνωση της παραστάσεως. Επίσης είναι άξιοι συγχαρητηρίων και όλοι οι χορηγοί αυτής, της, υψηλής ποιότητας, καλλιτεχνικής εκδηλώσεως.

Ο Κ. Τσάτσος Πρόεδρος Δημοκρατίας, ήταν και ποντιακής καταγωγής

Του Γιώργου Χ. Χιονίδη

1. ΠΡΟΛΟΓΟΜΕΝΑ

Είναι γνωστή η μεγάλη κινητικότητα, τα αλλεπάλληλα αποδημητικά ταξίδια και των νεωτέρων Ελλήνων, εντός αλλά και εκτός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπως συνέβαινε, άλλωστε, και στα Βυζαντινά αλλά και στα Αρχαία χρόνια.

Δυστυχώς, δεν υπάρχουν στοιχεία για τις μετακινήσεις των Νεοελλήνων, μονάχα δε από τα απομνημονεύματα, τις βιογραφίες, τα οικογενειακά κειμήλια - έγγραφα και τα ελάχιστα βιβλία για τα "οικογενειακά δέντρα", μπορούμε να συγκεντρώσουμε κάποιες πληροφορίες, σποραδικά και δειγματολογικά.

Ας ελπίσουμε, ότι θα περισσεύουν συνεχώς τα βιβλία τέτοιου περιεχομένου και πως θα κατανοηθεί επιτέλους η μέγιστη χρησιμότητα και η αναγκαιότητα μιας, οργανωμένης και συστηματικής, προσπάθειας από τα Πανεπιστήμιά μας και από τα άλλα πνευματικά ιδρύματα, για την κριτική επεξεργασία και αξιοποίηση όλων των (άμεσων ή έμμεσων) πηγών, ώστε να κωδικοποιηθούν και να χρησιμοποιηθούν τούτες, προκειμένου να αποκτήσουμε μια εικόνα των μεταναστεύσεων χωριών, οικογενειών και ατόμων, από περιοχή σε περιοχή...

Εξυπακούεται, ότι, στα πλαίσια μιας τέτοιας έρευνας ιδιαίτερη φροντίδα χρειάζεται για να καταστρωθεί - καταγραφεί - ταξινομηθεί όποιο υλικό διασώζεται (είτε έχει εκδοθεί, είτε παραμένει ανέκδοτο, ακόμα), καθώς αν αφορά στις μετακινήσεις των Ποντίων, στις περιοχές του ή στον Καύκασο και στην Λοσιή Ρωσία (πρώην και νυν), και όχι μόνο, και αντίστροφα, για να κατανοήσουμε το πλήθος των αιτίων και των συνεπειών - επιπτώσεων, που προέκυψαν εξαιτίας των συνεχών και αλλεπάλληλων μεταναστεύσεων, ομαδικών, οικογενειακών και ατομικών.

Ευτυχώς, παρατηρείται μια ελπιδοφόρα προσπάθεια, ιδιαίτερα στα τελευταία χρόνια, όπως αποδεικνύεται από το ευχάριστο δεδομένο, ότι πληθαίνει διαρκώς η βιβλιογραφία για τον Ποντιακό Ελληνισμό.

2. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ Κ. ΤΣΑΤΣΟΥ

Για να αποδεχθείς, ότι είναι "ασύλληπτο" για τον σημερινό Έλληνα να υποφιστεί, έστω, ποια υπήρξε η πρώτη, γνωστή βέβαια, κοτίδα της οικογένειάς του (από την πατρογενιά και την μητρογενιά), μην μονεύω απλά, υπενθυμίζω πως ο σημερινός Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνος Δ. Στεφανόπουλος, είναι πιθανόν - αν και Πελοποννήσιος - να έχει και ποντιακή καταγωγή, όπως γράφηκε στον Αθηναϊκό Τύπο. Αλλωστε και ο ίδιος - όπως είχε την καλοσύνη να μου απαντήσει, όταν του έστειλα σχετικό κείμενο, δημοσίευμα - δεν απέκλεισε και αυτή την εκδοχή...

Και έρχομαι τώρα στην αφορμή, η οποία προκάλεσε πάλι, για πολλοστή φορά, τις παρόμοιες σκέψεις μου, των οποίων την προχωρότητα έκθεση δημοσίευμα ευθύς ανημέρωσε: Διαβάζοντας το νέο (δίτομο), μεταθανάτιο βιβλίο του Κωνσταντίνου Τσάτσου, "Λογισμός μιας ζωής", στη σειρά "Εκδόσεις φίλων", Αθήνα 2000, σταμάτησα, εντυπωσιασμένος, στις σελίδες 17-18, δηλαδή στις πρώτες σελίδες του πρώτου μέρους, όπου γράφονται τα εξής, πολύ ενδιαφέροντα, ιδιαίτερα για εμάς, που

είμαστε ποντιακής καταγωγής:

"...όλοι οι Τσάτσοι, έμποροι και επιχειρηματίες είναι. Ακόμη και ο κλάδος της γιανγιάς μου, της Αθηνάς Τσάτσου, που κατόρθωσε να ανέβει ψηλότερα κοινωνικά, με το εμπόριο έφτασε εκεί που έφτασε.

Ενας δαιμόνιος έμπορος από τα μέρη του Πόντου κατέφθασε φτωχό παιδί, στο τέλος του 18ου αιώνα, στην Πόλη (Κωνσταντινούπολη) και εκεί, δουλεύοντας σκληρά σε ενός εμπόρου Ρωμικού το μαγαζί, κατάφερε, από απλό τσιράκι, να γίνει μια μέρα γαμπρός του και συνεχίζοντας τη σκληρή δουλειά του πεθερού του, να κερδίσει πολλά.

Το 1821, φεύγοντας στους διωγμούς, πήγε στο Λονδίνο, όπου είχε ήδη εγκατεστημένους τους αντιπροσώπους του και συνέχισε και εκεί τη δουλειά του.

Στο μεταξύ, αυτός, ο Κώστας Ιπλιζής του Πόντου, μια που μεγαλοπιάστηκε, έκρινε πως έπρεπε, διαλέγοντας ένα λόγιο όνομα, να μετονομαστεί σε Κωνσταντίνο Ιωνίδη (δηλαδή από την Ιωνία, από τον Πόντο).

Χάρη σ' αυτόν με λεν κι εμένα Κωνσταντίνο.

Όταν άρχισε να χτίζεται το πανεπιστήμιο (της Αθήνας), ο Όθων κάλεσε τους πιο πλούσιους ομογενείς να τον συνδράμουν και τότε ο Ιωνίδης κατέβηκε στην Ελλάδα και έδωσε χρήματα για να χτισθεί η μία από τις πτέρυγες του Κεντρικού Κτιρίου.

Αργότερα, νομίζω άφησε και ένα κεφάλαιο για υποτροφίες, που υπάρχει ακόμα.

Όταν κατέβαινε στον Πειραιά, για να επιστρέψει στο Λονδίνο, τον υποδέχθηκε στο λιμάνι ο Δήμαρχος Σκυλίτσης και του ζήτησε χρήματα για να χτισθεί το πρώτο εκεί σχολείο. Έτσι έγινε και η Ιωνίδειος Σχολή, που είναι ακόμα σήμερα το πρότυπο δημόσιο σχολείο του Πειραιώς.

Το 1899, ο γιος του, όταν η Βασίλισσα Βικτωρία έφτιαχνε τα Victoria and Albert Museum, της πρόσφερε τη συλλογή των πινάκων του, με Ρέρμπαντ, Ρούμπενς, Τιντορέττο, Ριμπιστίς Ιταλούς.

Μέσα σε αυτούς τους πραγματικούς θησαυρούς φιγουράρουν, ζωγραφισμένα από τον Watts, τα μέλη της οικογένειάς μου. Τα παιδιά, σαν καλά Ελληνόπουλα, είναι ζωγραφισμένα με φέσι, τσαρούχια και φουστανέλλα.

Το 1961 πήγα και χάζεψα αυτή τη, σε δύο ιδιαίτερες αίθουσες, εγκατεστημένη συλλογή και γέλασα, αναγνωρίζοντας μερικά πρόσωπα, που, σε ξεθωριασμένες φωτογραφίες ή στους πίνακες του σαλονιού μας, θυμόμουν από παιδικά...

Αλλά και αυτό το γεγονός, το πιο μεγαλοστικό της φύτρας μου, ήταν γεγονός εμπόρων.

Οι Τσάτσοι, η ρίζα του

Τζέτζιος...".

3. ΕΠΙΛΟΓΟΜΕΝΑ

Αυτά έγραψε ο Κ. Τσάτσος και δημοσιεύτηκαν ήδη. Τα ανέγραψα από τα Απομνημονεύματά του, με μόνες διαφορές, ότι το πολυτονικό μετέτρεψα σε μονοτονικό, διόρθωσα, σιωπηρώς, 2-3 λάθη (του χειρογράφου ή του τυπωμένου κειμένου), πρόσθεσα λίγες διευκρινίσεις, σε παρένθεση, όπως και μερικά κόμματα (της γραμματικής και όχι της πολιτικής, μια και "τα χούγια πεθαίνουν τελευταία") και τέλος, "έσπασα" το κείμενο, διότι έχει τυπωθεί σε συνεχόμενες παραγράφους επειδή πιστεύω πως, έτσι, η ανάγνωσή του γίνεται ευκολότερη.

Μια (πρόσθετη και αναλυτική) παρατήρηση, πρέπει να κάνω, ελπίζοντας, ότι θα βοηθήσω όσους - όσες καταπιαστούν, επιστημονικά - συστηματικά, με το πρόβλημα, για το οποίο έγραψα την αρχή (: "1. ΠΡΟΛΟΓΟΜΕΝΑ"):

Είναι συνηθισμένο φαινόμενο να "ελληνοποιούν" ή να προσπαθούν να εξαλείψουν τη "βαρβαριστική" εκδοχή - γραφή των επιθέτων - επωνύμων τους, οι Νεοέλληνες, κυρίως από τον 18ο ή τον 19ο αιώνα, οπότε, άλλωστε, αποκτούν, στον κανόνα, τέτοια (επίθετα - επώνυμα), δεδομένου ότι, προγενέστερα, αρκούσε η αναφορά-κατο-

παπού μου, μικροστοί και αυτοί, δεν έφθασαν ούτε από μακριά τους Ιωνίδηδες, σε πλούτο.

Τους πρωτοανακαλύπτουμε την αρχή του 18ου αιώνα και αυτούς, στα χωριά της Θεσπρωτίας, με όνομα (επώνυμο, επίθετο) όχι "Τσάτσος, αλλά

γραφή -υπογραφή με το κύριο όνομα ενός προσώπου και, συγχρόνως, με μνεία του κύριου ονόματος του πατέρα, που, συνήθως κατέληξε σε οικογενειακό επίθετο. Γι' αυτό, είναι δύσκολη ή μέχρι και αδύνατη η ανίχνευση των οικογενειών (των επωνύμων - επιθέτων τους) νωρίτερα.

Το ίδιο συνέβαινε και στα Αρχαία Χρόνια και μόνο το επάγγελμα, κάπου, το ιδιαίτερο (φυσικό ή χαρακτηριστικό) χαρακτηριστικό, έδινε τη δυνατότητα εντοπισμού τους, όπως και ο ξεχωριστός τόπος καταγωγής τους.

(Μην παρασυρθείτε, από το δεδομένο, ότι ο Θουκυδίδης κ.α. συγγραφείς, αναφέρουν ελαχιστότατα, όμως επώνυμα - επίθετα ή επειδή το... Χιονίδης πρωτοσυναντάται και στην Αθήνα πριν 25 αιώνες και πλέον, έστω γραφόμενο και με ωμέγα, διότι υπάρχουν πάντοτε και οι εξαιρέσεις, ως... εξαίρεση του ενδυναμωμένου κανόνα!!).

Θυμάμαι, ευκαιριακά, ότι το κύριο όνομα Μπενιζέλος κατέληξε σε Βενιζέλος (δηλαδή το Μπ σε Β, γιατί το πρώτο θεωρήθηκε "βαρβαρό", όπως και το Μπικέλας σε Βικέλας, καθώς γράφει ο βεροιώτικης καταγωγής, Δημήτριος Βικέλας, γνωστός λογοτέχνης - έμπορος, εθνικός ευεργέτης και η ψυχή και η κινητήρια δύναμη της αναβίωσης των Ολυμπιακών αγώνων της Αθήνας το 1896).

Τέλος, ας τονίσω, ότι η οικογένειά του, π.χ. Ελευθερίου Βενιζέλου, λεγόταν προηγουμένως Κρεββατάς, αν θυμάμαι σωστά και κυνηγημένη κατέφυγε στην Κρήτη (από την Πελοπόννησο) όπου γεννήθηκε ύστερα ο Εθνάρχης μας.

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ φύλλο 59,

Δεκέμβριος 2001

Αναδημοσίευση: "Μακεδονική", αριθ.

Φύλλου 1372.

Η Ρωμανία
κί' αν επέρασε
ανθεί και
φέρει κί' άλλο

Ο ΚΙΡΛΩΦ ΚΑΙ Ο ΑΜΑΡΑΝΤΟΝ

(Ποντιακό παραμύθι διασωθέν από την + Καν Σοφίαν Αβραμίδου 1903-2001, από την Βαρενού, Τραπεζούντας του Πόντου που έζησε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής της στην Ξηρολίμνη Κοζάνης, περιέχον τον Αμαζονικό θρύλο και πολλά λαογραφικά στοιχεία της ζωής στον Πόντο).

Σ' έναν χωρίον τη Πόντου εζήνεν μίαν, είνας γαρή και είνας άνδρας που είχαν έναν καλόν παιδίν και έλεγαν' ατον Κιρλώφ.

Ουλ πα έσαν καλοί και δίκαιοι άμαν έσαν και εφτωσού, για τ' ατόν τον λόγον ο υιός ατουν ο Κιρλώφς επήεν σα ξένα και εδούλευεν.

Μίαν ντο έρθεν ασα ξένα, εγάπεσεν είναν κουτσήν που έλεγαν' ατεν Ευρήκλειαν και επαντρέφτεν' ατεν, επήκαν και έναν αγουρόπον και εζήναν καλά και αγαπεμέν.

Μετ' ολίγον έρθεν η ανάγκη και ο Κιρλώφς επήεν, ξαν, σα ξένα να δουλεύ.

Ασά ξένα έγραφετεν γράμματα στην καρήν' ατ όλον εγάπη και καλά λόγια.

Εκείνα τα καιρούς ο ταχυδρόμον ελάσκουτον όλα τα χωρία και εμοίραζεν τα γράμματα. Όντας εβραδιάσκουτον εκοιμούτονε σα χάνια που τότε έσανε άμον τα τωρινά τα ξενοδοχεία, μόνον που ουλ πα εκοιμούσανε σ' έναν τρανόν κάμαριν.

Μίαν ο ταχυδρόμον που εκουβάλνετεν το γράμμα τη Κιρλώφ εστάθεν σ' ένα αείκον χάν και εκειμέθεν.

Είνας κακκέσα γαρή, όμως, επέρεν και εστάθεν τα γράμματα και εδέβασεν ατα όλα. Το γράμμα όμως τι Κιρλώφς επείκεν ατέν εντύπωσιν για τα γλυκέα τα κουβέντας που έλεεν στην καρήν' ατ, και εζέλεψεν.

Κάθετε ατότε κα και γράφτ' έναν άλλο γράμμα και θέκια το στην θέσιν τη κανονικού.

Απές σο γράμμαν έγραφε. "Πατέρα και μάνα, αν έρτε το γράμμα' μ πρωί, πρωί να σπάζετε την καρή' μ, εάν έρτε βράδον το γράμμα' μ, βράδον να σπάζετε την καρή' μ" και άλλα αοικα άσκεμα κουβέντας.

Έρθεν, λοιπόν, ο ταχυδρόμον και εδέκεν το γράμμαν στην μάναν τη Κιρλώφ. Η μάρσα η μάνα κι' έξερεν γράμματα και εδέκεν να δεβάζιατο ένας γειπονάσ' ατουν. Δεβάζ ο γειπονάσ και λέει στην μάνα, "ατό ντο λέει κι' επορώ να λέω σας' ατο".

Επείεν αρ' η μάνα σ' οσπίτ' νατς και δεί το γράμμαν στην νύφεν' ατς να δεβάζι' ατο. Η νύφε πα μόλις έρθεν α' σο ποτάμ όπου έπλυσεν τα λώμματα τη μωρή.

Όντας εδέβασεν το γράμμαν η καρή τη Κιρλώφ' επαλαλώθεν ας' στην στεναχωριαν' ατς και έκλαιεν, εκυλήουτον κι' εσύρνεν τα μαλλιάς. Όντας έξαν ντο γραφτ' το γράμμαν και οι γονείς τη Κιρλώφ, έκλαιαν και ατοίν απαρηγόρητα γιατί εγάπαν την νύφεν' ατουν και κι' εθέλναν να εφτάγγ' ατεν ζημίαν.

Ενούνταν - ενούνταν και κι επόρεσαν να αποφασίζνε ντο θα εφτάγγε.

Εσκόθεν ατότε η νύφε και είπεν ατ'ς. Εγώ θα φέβω και άλλο κι θα ελέπετε' με. Εσείς μη στεναχωρεύεστε.

Επέρεν ατότε έναν χάλκινον ραβδίν και χάλκενα παπούτσια, εγώμοσεν και έναν τσουβάλ παξιμάδια και επέρεν δρόμον.

Το κορίτς φέβ, πάει σο δάσος, πορπατεί και κλαίει απαρηγόρητα.

Επορπάτνεν σεράντα νυχτοήμερα και με κανέναν κι' εσταυρώθεν. Σα σαράντρα ημέρας είδεν απές' σο δάσος έναν τσαράναν φώς απές' σ' έναν κάμαριν.

Νεγκαζμέντσα και πουγαλεμέντζα όπως έτονε ενούντζεν "ότι και να έχς εκεί εγώ' εκεί θα πάω", αέτς πα εντόκεν την πόρταν και αράεψεν βοήθειαν.

Ατό το σπít όμως έτονε οσπίτ των μαίισάδων, και απές' σ' ατό είχαν φυλακίζμένον έναν έμορφον νέον που έκουεν σο όνομαν Αμάραντον.

Τον Μάραντον έκλεισαν' ατόν οι μαίισες και είχαν' ατον να εφταίει δουλείας. Είχαν' ατον άμον φυλακισμένον.

Εράεψεν ατότε η κουτσή ας' στον Μάραντον να μονάζ' ατεν, αμαν ο Μάραντον εφορέθεν μη ευρήκνατεν οι μαίισες και εφτάγγ' ατεν κακκό.

Με τα πολλά εμόνασεν την κουτσήν και εγάπεσεν' ατέν. Ατότε επέρνεν και η Ευρήκλεια έμποδος ας' στον Μάραντον.

Έρθαν οι Μαίισάδες απές στην κάμαριν τη Μάραντονος και λέγνε "αδά ανθρωπίνον κρέας μυρίζ' και σκοτούνταν και αραιύνε. Ο Μάραντον όμως έκριψεν την κουτσήν ακκά σο κώτ (το κώτ έτονε έναν τρανόν σκεύος ντο εμέτρνανε τα κοκκία) και κεπόρεσαν να ευρήκνατεν.

Έρθαν αλλομίαν ξαν λέγνε ανθρωπί μωρωδία εν και σκοτούνταν κι' αραιύνε. Ξαν έρθαν και ξαν αράεψαν χωρίς να ευρήκνατεν.

Ατότε ο Μάραντον λέει την Ευρήκλειαν.

"Φύον και έπαρ ατόν τον δρόμον και θα ευρίκς έναν χωρίον. Σο χωρίον απές θα τερείς να εβρίκς το σπít ντο έχνατο βαμμένον μαύρον. Εκεί θα κρούς την πόρταν και θα ανοίγσε η μάνα' μ.

Ατότε θα ζητάς να μονάει' σε. Αν κι θα θελ', ατότε θα λές, για τι Μάραντ'ς το χατήρ θέλω να βάλτς' με απές. Εγώ κάθαν Παρασκευήν που οι μαίισάδες έχνε συγκεντρωσιν, παίρω άδειαν και θα έρχουμε να ελέπω σε."

Εσκόθεν ατότε η κουτσή κι' επέρεν την στραταν ντο είπεν' ατεν ο Μάραντον και πάει.

Όντας έφτασεν σο χωρίον ντο είπεν' ατέν ο Μάραντον, αραιύ και ευρείκ' τ' οσπίτ ντο είχαν' ατο βαμμένον μαύρον. Κρούει την πόρταν κ' από πες ανοίγι' ατεν ένας γραία σα μαύρα ντυμέντσα.

"Θεία θέλω να μονάζετέ' με" λέει η κουτσή.

"Αφ' εμάς με τον πόνον εμούν, αδά και μήνας κανένας κι' εντόκεν την πόρταν' εμουν" λέει η μάνα.

Λέει κι' άλλα η κουτσή, άμαν η μάνα κι δέχκετε.

Ατότε λέει η κουτσή "για τη Μάραντονος το χατήρ, θεία, θέλω να μονάζετέ' με"

Απές ας' σο σπít ακούει η αδερφή τη Μάραντονος και πετάχκετε οξοκά και μαζί μάνα και αδερφή ρωτούν την πουτσήν να λέει' ατς για τον Μάραντον αν ζει και αν εν καλά.

Αρ' αφού είπαν για τον Μάραντον εμόνασαν' ατεν.

Η Ευρήκλεια όμως εζήτεσεν να μονάζ' ατεν ση Μάραντονος την κάμαριν. Μετά πολλά εδέχταν κι' ατό και έζησαν αρκετόν καιρόν μαζί.

Μετ' ολίγον η κουτσή επείκεν έναν αγουρόπον και κάθεν Παρασκευή έρχουτον κρυφά σο παραθύρ' νατς ο Μάραντον και εκαλάτσευαν και έλεαν έμορφα καλατσία.

Η αδερφή όμως τη Μάραντονος μίαν κατ' έξεν και είπεν ση μάναν' ατς.

"Μάνα ατέ η αφορεσμέντσα κάποιον ές και έρτε και ελέπιεσεν κρυφά το βράδον.

Εποίασαν ατότε την κουτσήν και ζητούν' ατεν να λέει ατς ποίος έν ατός που ελέπ το βράδον κρυφά, η κουτσή κι' λέει' άτς και ατότε διέχ' ατεν. Ατότε είδεν η Ευρήκλεια ντο κι γίνεται άλλως και λέει' ατς την αλήθειαν. Χαρά πολλά ατότε εγέντονε και ουλ πα περμένε πότε θα έρτε η Παρασκευή να ελέπνε τον Μάραντον..

Αρ' έρθεν η Παρασκευή, έρθεν και ο Μάραντον και αγκαλιάσαν και εφιλέθαν και άλλο κι' αφήν ατον να πάει οπís σα μαίισάδες.

Ετότε λέει' ατς ο Μάραντον, αν κι θα πάω οπís θα έρχουταν και θα σκοτών' εμε, αν θέλετε όμως ποίστεν έναν τρανόν τραπέζ και κουίκοτεν τα μαίισάδες να έρχουταν και τρώγγε. Όνταν θα τελένε θα λέγγε σας να ψαλαφάτε έναν ευχαρίστησιν, ατότε να ζητάτε να δείγγεμε οπís."

Αέτς πα, επείκαν έναν τρανόν τραπέζ και εκάλεσαν τα μαίισάδες να τρών. Έρθαν οι μαίισάδες με τον Μάραντον αντάμα χωρίς τον αρχηγόν' ατουν που έτονε η γραίισσα η μαίισα και εκάτσαν και έφαγαν. Ο Μάραντον πα στεκ ση τραπέζι την άκραν

Απ' έφαγαν και έπιαν καλά, ρωτούν οι μαίισάδες την μάναν τη Μάραντονος. "Γραία το σαϊλούκ' ις ψαλάφα" "Δεν κι θέλω λέει' ατς" η γραία, Ξαν λέγγ' ατεν οι μαίισάδες "γραία την ευχαρίστησ' ης ψαλάφα".

Ατότε λέει η μάνα "ατό τη άκρας το πουλίν θέλω, πολλά χρόνια έχω να ελέπ' ατό και πάω να παλαλούμε".

"Άλλον ευσύν ποίσον, ατό κι ίνεται" απαντούν οι μαίισάδες και εντώκαν απάν ακκά.

"Άλλον τηδέν κι θέλω" λέει η μάνα και κλαίει και συρ τα μαλλί' ατς.

Ατότε η κιάλλο μικρέσσα μαίισα ελυπέθεν την μάναν και λέει σι' άλλ' τς τι μαίισάδες.

"Κορίτσια η μάνα έςς δίκαιον, αέτς θα εποίνανε και τ' εμέτερ' οι μανάδες, πονούν για τα παιδιά τουν."

Ατότε λέγνε πως κι' επορούν να παίρνε απόφασιν χωρίς την αρχηγόν' ατουν.

Εφτάει ατότε η μάρσα η μάνα έναν κί' άλλο τραπέζ καλλίον ας' σο πρώτον και καλούν και την αρχηγόν τη μαίισάδων, την κοτσέσαν, την γραίαν την μαίισαν.

Ας' σο έφασαν και έπιαν αλλομίαν λέγνε την μάναν την Μάραντονος να ζητά την ευχαρίστησιν' ατς.

Ξαν η μάρσα η μάνα λέει "ατό τη άκρας το πουλίν θέλω" και ο αρχηγόν τη μαίισάδων κρούει απάν ακκά και κι δέχκεται.

Άμαν η μάνα άλλον ευσύν κι' εφτάει.

Ατότε τα μικρά τα μαίισόπα λυπέθανε την μάναν τη Μάραντονος και παρακαλούν την αρχηγόν' ατουν.

"Μάνα ποίσον το χατήρ ν' ατς" λέγνε.

Μίαν ο Αρχηγόν τη μαίισάδων, η γραία η μαίισα, η κοτσέσσα, εδέχθεν το μωράτ τη μάνας και εδέκεν τον Μάραντον οπís.

Όντας έρθεν σ' οσπίτ' νατ ο Μάραντος εγέντονε πολλά χαρά και έτρωαν και έπιναν με τα ημέρας, εποίκαν και την χαράν με την Ευρήκλειαν, εποίκαν κι' άλλ' έναν παιδίν και εζήνανε καλλά, αγαπεμέν'.

Μετά καιρόν ο Κιρλώφς εκλώσεν σ' οσπίτ' νατ και ελέπ την μάναν και τον κύρ' νατ στεναχωρεμέν' τς.

"Νε πατέρα ντο έσσετεν και γιάτι κι' έγραψε' με ένα γράμμαν η καρή' μ" είπεν.

Ατότε δείχν' ατον το γράμμαν ντο λέει να σκοτώνε την γαρή' ατ και ρούζνε ουλ σο κλάμμαν.

Ας' ενούντσεν' ο Κιρλώφς ντο θα εφτάει, κι' χαν καιρόν και αγοράζ ένα γάϊδαρον και

ας' όλα τα κι' άλλο άσκεμα τα πασιμάδες, για να μη πουλιούνταν και λάσκετε τα χωρία με σκοπόν να ευρίκ την γαρή' ατ.

Πάει λοιπόν ο Κιρλώφς σα χωρία να πουλεί δειθεν υφάσματα και τερεί γι' άμ ευρίκ την γαρή' ατ, που πολλά εγάπανεν. Μήνας πολλά εποίκεν ατό τη δουλείαν και μίαν ευρέθεν σο χωρίον π' έτον η γαρή' ατ.

Κουίζ και λέει ο Κιρλώφς "Καλά πασιμάδες έχω" και πάνε ελέπνε ο κόσμος και φέβνε.

Ατότε λέει η μάνα τη Μάραντονος την νύφεν' ατς "νέψα δέβα και τέρεν γι' άμ ευρίκ' ε' κάναν λώμμαν γι' ατ' εμάς και τα παιδία' ε'."

Πάει ατότε η κουτσή να ψωνίζ, άμαν όντας είδεν τον Κιρλώφ εχπαράεν και συρ κά το λετσέκ' νατς να μην εγνωρίζατεν ο πρώτος ο άνδρας' ατς.

Ο Κιρλώφς κατ' αγροίξεν και εφτάει μασκαρίας, αέτς πα με τα πολλά εποίκεν την κουτσήν και εγέλασεν. Άμαν εγέλασεν η κουτσή ατότε εγροίξεν ότι έτονε η καρή' ατ', γιατί είσεν έναν χρυσόν δοντόπον σο στόμμαν' ατς.

Ατότε έχπασεν και έσυρεν το λετσέκ' ασό κι' άλλ' ατς και είπεν "εσύ είσαι η καρή' μ, γι' ατ' εσέν εγώ έρθα και δήθεν πουλώ πασιμάδες. Εσέν εγώ αγαπώ και μετ' έμέν θα έρχεσαι και φεύομε" και είπεν' ατεν όλεν την αλήθειαν και όλεν την ιστοριαν' ατ.

Ετοπλαεύτεν όλον το χωρίον, έρθεν και ο Μάραντον έρθαν και τα γονικά' τ' και τα παιδία' τ'.

Τα παιδία κάθουσαν κα και κλαίγνε και ο Μάραντον εθύμωσεν και λέει τον Κιρλώφ "ατό κι' ίνεται και αδά πα έςς άνδραν και παιδία'."

Ο Κιρλώφς πα λέει και μετ' εμέν έςς παιδίν, και αέτς τουουσεύνε.

Νουνίζνε και οι χωρέτ και κι ξαίρνε ντο γνώμιν να δίνε.

Ατότε εσκέφθαν να κουίζνε τοι μειζοτέρ' τς και να παίρνε την γνώμιν' ατουν.

Έρθαν και οι μειζοτέρ, οι αζάδες τη χωρί και νουνίζνε ντο πρέπ' να ίνεται. Ας σο ενούνιξαν πολλά κι' επεκέει απεφάσισαν να δίνγε απ' έναν ποτήρ νερόν στον Κιρλώφ και στον Αμάραντον και απ' όποιονος παιδά το νερόν θα πίν ατός θα πρέπ' να πέριατεν.

Βάρος τρανόν ερούξεν σο κιφάλ τη κουτσή κλαίει και συρ' τα μαλλία' τς.

Ας' ενούντζεν ώραν πολλά και ετυραννίεν, επέρεν την απόφασιν και έκλαιεν και είπεν:

" Μάραντε εσέν πα αγαπώ και τα παιδίας θέλω, Κιρλώφ' ιμ πρωτοστέφαν' εμ δώμα νερόν ας' πίνω".

Ο Μάραντον εστεναχωρεύτεν και λέει "αλλομίαν ποίσον' ατο", αέτς πα είπεν' ατό τρία φορές και ατότε επέρεν' ατεν ο Κιρλώφς και επήγαν ση Κιρλώφ το χωρίον.

Εκές εκαλεδέχτεν' ατεν και εποίκαν χαράν και έζησαν ατοίν καλά και εμείς καλύτερα.

Βέροια, 30-12-2001

Δελαβερίδης Χρήστος του Ιωάννη
(εις μνήμην της γιαγιάς μου
Αβραμίδου Σοφίας)

Ο Χριστόν έρθεν κι έγκεν την ευτυχίαν απές στο σπίτι

Στον Πόντο οι νοικοκυρές κατά την διάρκεια των εορτών ετοίμαζαν εκλεκτά εδέσματα, τα "α-γνάρατα", φαγητά με κρέας και κυνήγι, μελόπιτες, βουτυρόμελο, πρεστίλια από μούρα ή σύκα, θηλόπιτες, πουρμά σιροπιαστό γλυκό που θύμιζε το σαραϊγλί και για βασιλόπιτα αλευροχαλβά στον οποίο τοποθετούσαν νόμισμα.

Στην καταγραφή της Ευθυμίας Χριστοφορίδου για την Τραπεζούντα Πόντου (ΜΧΣΛΠΑ, 1976) βρίσκουμε πολύτιμες πληροφορίες για τις προετοιμασίες των Δωδεκαημέρου στο ποντιακό σπίτι. Παραμονές Χριστουγέννων οι νοικοκυρές ζύμωναν κουλούρια για το σπίτι και τα ζώα. Επίσης ζύμωναν χριστόψωμα, τα οποία περιείχαν κοπανισμένα καρύδια. Όταν ψήνονταν τα περχνό-νταν με μέλι. Πάνω στο χριστόψωμα κεντούσαν με αμύγδαλα τη γέννηση του Χριστού.

Στόλιζαν ένα τραπέζι δί-πλο στο χριστουγεννιάτικο δένδρο, με γιορτινά καλούδια και ένα εικόνισμα, αφιερωμένο στην Παναγία, "το τραπέζι της Παναγίας". Το χριστουγεννιάτικο δένδρο το στόλιζαν με χρυσω-μένες κουκουνάρες, χρυ-σές καραμέλες, μανταρίνια και βαμβάκια.

Σύμφωνα με την αφήγη-ση της Νεονίλας Χριστο-φορίδου, το γένος Ήγνατιά-δου, για το χριστουγεννιά-τικο τραπέζι έσφαζαν γου-ρουνια.

Το πρωί της παραμονής βούιζε ο τόπος από τις φω-νές των γουρουνιών. Το βράδυ, γύρω στις 8 με 10 αρωματίζαν με μπαχαρικά, μαυραπίπερο και σκόρδο την κεφαλή του γουρουνιού και μερικά κομμάτια του και τα φούρνιζαν σε αναμμένο με πουρνάρια φούρνο.

Το πρωί της άλλης μέρας, γυρνώντας από την εκκλησία έβρισκαν το σπίτι να μωσχοβολά με τις γιορτινές μυρωδιές.

Εστρωναν το τραπέζι με γάλα, γιαούρτι, με-λοκούλουρα, φρέσκο βούτυρο, αβγά και το γου-ρουνίσιο κεφάλι μαζί με άσπρο ή κόκκινο κρασί. Κάθονταν στο τραπέζι και έλεγαν: "Παιδιά φάτε και πιείτε. Ο Χριστόν έρθεν κι έγκεν την ευτυ-χίαν απές στο σπίτι" (έφερε μέσα στο σπίτι την ευτυχία).

Ανήμερα των Χριστουγέννων ο καθένας γιόρ-ταζε στο σπίτι του. Τη δεύτερη μέρα επισκέπτο-νταν συγγενικά και φιλικά σπίτια, όπου τους πρόσφεραν μεζέδες και κρασί, ενώ χόρευαν και τραγουδούσαν με την απαραίτητη λύρα.

Για την Πρωτοχρονιά οι νοικοκυρές ετοίμα-ζαν βασιλόπιτα με φύλλα ζύμης, βάζοντας μια στρώση βουτυρωμένο φύλλο, μια στρώση κοπα-νισμένο καρύδι με ζάχαρη και κανέλλα. Μόλις έ-στρωναν πέντε φύλλα έβαζαν το φλουρί συνέχι-ζαν με άλλα πέντε φύλλα και έψηναν την βασι-λόπιτα στο φούρνο. Το σούρουπο η νοικοκυρά κατέβαινε στον μπαχτσέ και έκοβε επτά κλαδιά, από επτά διαφορετικά δέντρα.

Με αυτά σταύρωνε τρεις φορές το αναμμένο τζάκι κι έλεγε: "Κάλναντα και καλούσκαϊρα και πάντα και του χρόνου" και συνέχιζε: "Αϊ Βασίλη μου με το δειλ σου πόδι να μπεις στο σπίτι και να φέρεις υγεία, ευτυχία και χαρά στο σπίτικό μας", κι έφερε τα κλαδιά στη φωτιά.

Μετά έστρωνε το τραπέζι με πορτοκάλια, μή-λα, αμύγδαλα, φουντούκια, κουλούρια και την πίτα στη έση με μια λαμπάδα αναμμένη. Στο μι-κρότερο παιδί του σπιτιού, αφού προσεύχονταν,

έδιναν μια εικόνα που αυτό την έβγαζε έξω από το σπίτι. Μόλις γύριζε ο χρόνος το παιδί έκανε ποδαρικό κρατώντας το εικόνισμα, ράντιζε το σπίτι με ρύζι και έβαζε στη μέση του δωματίου μια πέτρα που έφερνε απ' έξω. Τότε ο μεγαλύτερος της οικογένειας έκοβε την πίτα, αφού τη σταύρωνε τρεις φορές λέγοντας: "Ευτυχοσμένος ο καινούργιος χρόνος, ειρήνη, αγάπη σε όλο τον κόσμο και στο δικό μας σπίτι". Έκοβε τόσα κομμάτια όσα ήταν τα άτομα της οικογένειας και τρία ακόμα για τον Αϊ Βασίλη, το εικόνισμα και το σπίτι. Μετά, νύχτα ακόμη, η νοικοκυρά έ-παιρνε ένα κομμάτι πίτα, ένα πορτοκάλι και ένα μήλο και πήγαινε στη βρύση. Τα άφηνε εκεί για

τον "ξενιτεμένο και περαστι-κό" έπαιρνε νερό και γύριζε αμύλητη στο σπίτι. Μόλις ά-νοιγε την πόρτα έλεγε: "Παι-διά έφερα την ευτυχία, τα κορίτσια να καλοπαντρευ-τούν, οι παντρεμένοι να 'ναι ευτυχοσμένοι" και έδινε σε ό-λους να πιουν από τρεις γουλιές. Με το χάρισμα η νοικοκυρά πήγαινε στο α-χούρι και έδινε σε όλα τα ζώα από μια μπουκιά πίτα.

Ανήμερα της Πρωτοχρο-νιάς η οικογένεια έκοβε τη δεύτερη πίτα.

Τα Θεοφάνεια ράντιζαν με τον μεγάλο αγιασμό και λίγο βασιλικό τα σπαρτά, τ' αμπέλια, τους μπαχτσέδες, το σπίτι και τα αχούρια με τα ζώα.

Στην ενδοχώρα του Πό-ντου, στην Ινέπολη, οι νοικο-κυρές ετοίμαζαν για τα Χρι-στούγεννα τα παραδοσιακά γλυκά "κετέ", "πολί",

"κατμέρια", ενώ την Πρωτοχρονιά παρασκεύα-ζαν χαλβά από αλεύρι και βούτυρο καβουρντι-σμένο, που τον άδειάζαν σε ταψί και τον περιχύ-ναν με σιρόπι. Μετά έβαζαν στο χαλβά ένα φλουρί, τον χάραζαν σε κομμάτια και τον είχαν για βασιλόπιτα.

Τις γιορταστικές στιγμές που ζούσε η Καστα-μονή την παραμονή του Αγίου Βασιλείου περι-γράφει νοσταλγικά ο Λύσανδρος Θεοδωρίδης στη μελέτη για τη γενέτειρά του:

"... Ολοι, άνδρες, γυναίκες, παιδιά σε κίνηση. Πτωχοί και πλούσιοι στα ψώνια. Σύκα, σταφίδα, πορτοκάλια είναι τα εκλεκτότερα, δεν είναι του τόπου μας προϊόντα. Οι γυναίκες ετοιμάζουν τη βασιλόπιτα και όλα τα υλικά δια τον Αϊβασιλιάτι-κον χαλβάν, που είναι απαραίτητο γλυκόσμα της ημέρας και από την επιτυχία του εξαρτάται η τύχη της χρονιάς.

Πλησιάζει να βραδιάσει. Σε λίγο χτυπάει η καμπάνα για τον Εσπερινό. Διδάσκαλοι και έφο-ροι χωρισμένοι εις τέσσαρας ομάδας, ένα διδά-σκαλον με μαθητές εις κάθε ομάδα με φανά-ρια, όλοι με λευκούς χιτώνες γαρνιρισμένους με θαλασσά χρώμα. Ένας από τους εφόρους κρατά τον δίσκον.

Επισκέπτονται κατά σειράν όλα τα σπίτια πτωχά ή πλούσια και αυτά ακόμα που είναι σε τουρκετικούς μαχαλάδες. Σε κάθε σπίτι ψάλλουν τα παιδιά το "Εις πάσαν την γη εξήλθεν ο φθόγ-γος σου". Η νοικοκυρά του σπιτιού προσφέρει εις τον δίσκον ρακί και μεζέδες δια τους μεγά-λους, ο δε νοικοκύρης ρίπτει τον αβρόν του εις δε τα παιδιά διδιδ φρούτα ή ξηρούς καρπούς. Τα χρήματα αυτά είναι για να καλύψουν τον μι-σθόν ενός διδασκάλου".

**Ανοδημοσίευση: Ορθοδοξία και
Ελληνογμός, Κυριακή 23/12/2001**

ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μία πρωτότυπη ιδέα

Στη συνάχεια που είχε στην Εύξεινο Λέσχη Θεσσαλονίκης ο υπουργός Πολιτισμού Ευάγγελος Βενιζέλος με τα Ποντιακά Σωματεία Θεσ/νίκης το Σάββατο 24-11-2001 ακούσθηκε και η εξής πρωτότυπη ιδέα. Προτάθηκε από την Εύξεινο Λέσχη Θεσσαλονίκης για την Ολυμπιάδα του 2004 να ανε-γερθεί στην Ολυμπία ή τους Δελφούς, ένα μεγαλειώδης Παγκόσμιος Τύμ-βος, Παγκόσμιο Ηρώ, με χύμα και άλλα υλικά προερχόμενα από όλες τις χώρες του κόσμου και διακόσμηση με τα εθνικά σύμβολα όλων των πατρί-δων και με άλλους συμβολισμούς που να παραπέμπουν στην συναδέλφω-ση και την κοινή μοίρα όλων των λαών.

ΖΩΝΤΑΝΕΨΑΝ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΙΑΚΟΥ ΓΑΜΟΥ ΣΤΟ ΑΜΥΝΤΑΙΟ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

Μέσα σε ζεστό παραδο-σιακό κλί-μα, τα παι-διά του χορευτι-κού τμή-ματος της Ευξείνου Λέσχης Βέροιας, παρουσία-σαν πρό-γραμμα με χορούς και δρώμε-να από τα έθιμα του ποντιακού γάμου.

Το τέλος της γαμήλιας παράστασης. Χορεύουν: η νύφη, ο γαμπρός, οι συμπετέροι και οι συγγενείς

Το Σάββατο 8 Δεκεμβρίου 2001 στην αίθουσα του Πολιτιστικού Κέντρου του Δήμου Αμυνταίου, ζωντάνεψαν οι μνήμες της αγνής παράδοσης των ποντίων που αφορούν τα έθιμα του γάμου. Τα μέλη του χορευτικού τμήμα-τος της Ευξείνου Λέσχης Βέροιας έδωσαν ότι καλύτερο είχαν για τον σκο-πό αυτόν.

Η αίθουσα ήταν γεμάτη. Δάκρυα χαράς και συγκίνησης κυλούσαν στα πρόσωπα των θεατών, ενώ συγχρόνως ακούγονταν παρατεταμένα χειρο-κροτήματα ενθουσιασμού. Πολλοί από αυτούς μας είπαν ότι έζησαν στιγ-μές από το δικό τους γάμο και άλλοι θυμήθηκαν τους γάμους τους των προσφίλων προσώπων.

Ιδιαίτερη εντύπωση προκάλεσε η αυθόρμητη και γεμάτη πατριωτισμό χειρονομία των δύο Ιερέων και άλλων θεατών που δώρισαν χρήματα στα όργανα στην διάρκεια της παράστασης. Λύρα έπαιξε ο Ανδρέας Μαυρό-πουλος, κλαρίνο ο Παναγιώτης Φουντουκίδης και νταούλι ο Χαράλαμπος Ανθυμίδης.

Ο πρόεδρος της Στέγης Ποντίων Αμυνταίου κ. Θεόδωρος Ιωαννίδης ευ-χαρίστησε την Εύξεινο Λέσχη Βέροιας και όλα τα μέλη της αποστολής για την ζωντανή παρουσία τους και την μεγάλη επιτυχία της βραδιάς. Ευχαρί-στησε και τους προσκεκλημένους εκπροσώπους της Εκκλησίας, της Τοπι-κής Αυτοδιοίκησης και τα μέλη του Συλλόγου για την προθυμία τους και για το πατριωτικό κλίμα που δημιούργησαν στην αίθουσα.

Κλείνοντας τον σύντομο χαιρετισμό του ευχήθηκε για τις Άγιες ημέρες των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς.

Χαιρετισμό απηύθυνε και ο Πρόεδρος της Ευξείνου Λέσχης Βέροιας κ. Γιάννης Μιχαηλίδης ο οποίος ευχαρίστησε τον Πρόεδρο και τα μέλη του Δ.Σ. της Στέγης Ποντίων Αμυνταίου για την πρόσκληση και εξέφρασε θερ-μά συγχαρητήρια για την πλούσια δραστηριότητα του συλλόγου τους, υ-ποσχόμενος στα πλαίσια των δυνατοτήτων της Ευξείνου Λέσχης κάθε βοή-θεια στον Ακρτικό Σύλλογο του Αμυνταίου.

Μετά απ' όλα αυτά ήρθε η σειρά της πηγαίας ποντιακής φιλοξενίας. Αυ-τό που έγινε μέσα στο οικογενειακό κέντρο δεν ήταν απλά φαγοπότι. Ήταν το αποκαρτέψιμο της επιτυχίας καθώς άναψε η φλόγα της ανιδιοτελούς προσφοράς στον τομέα της παράδοσης.

Αξίζουν κάθε έπαινο οι ταλαντούχοι καλλιτέχνες που με τη λύρα και το νοσταλγικό τραγούδι μας χαρίζουν, κάθε φορά, σπάνιες στιγμές ψυχικής ανάτασης.

Η ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

«ΟΥΨΕ, ΟΣΗΜΕΡΟΝ ΚΑΙ ΠΑΝΤΑ»

Η ελληνική γλώσσα "μητρική" των περισσότερων γλωσσών του πολιτισμένου κόσμου, δεν θα μπορούσε να αγνοήσει τα παιδιά της. Τις "παραδοσιακές γλώσσες" των περιοχών της πατρίδας μας αφήνοντας τες έρμαιοι των καιρών και των περιστάσεων.

Με αφορμή μάλιστα το Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών (2001) και τις διάφορες "αιχμές" οι οποίες εκφράζονται κατά καιρούς εναντίον της, (αναδεικνύοντας υποπίτες "υπόκοντες" και "παράκοντες" σκέψεις που τείνουν σε μια αλόγιστη "παγκοσμιοποίηση" και ισοπεδώνουν αξίες και ιδανικά), κάποιες αντιστάσεις έρχονται να ταράξουν τα ήρεμα νερά του επίκαιρου "Marketing" και των "media" με την "Αγοραλογία" και τα "Μέσα" αντί αυτών.

Πολλές αρχαίες λέξεις που έφθασαν "καταξωμένες" αλλά και "πληγωμένες" να ομιλούνται ως τις μέρες μας, προέρχονται αναμφισβήτητα παρουσία των τοπικών διαλέκτων και παραδοσιακών γλωσσών μέσα στις οποίες συντηρήθηκαν και επέζησαν.

Το μοναδικό κύτταρο που συνέκρινε τον Ελληνισμό, (μετά από το Μεσαιωνικό Χάος, την Οθωμανική κυριαρχία και τις στάχτες των Πολέμων, εκτός από την πίστη του λαού) ήταν αναμφισβήτητα η πεμπουσία της ανθρώπινης ύπαρξης, του μέσου επικοινωνίας, που ονομάζουμε "γλώσσα".

Ένα από τα παιδιά της, στο μακρινό Εύξεινο Πόντο ή Ποντιακή Ελληνική Διάλεκτος, επιβίωσε έχοντας παράδοση, πολιτισμό και ταυτότητα. Με την ευλάβεια, που πρωτομήνησε τους ανθρώπους η φλόγα του Προμηθέα. Με πίστη στα ήθη και τα έθιμα, με εργατικότητα και βαθιά γνώση της ύπαρξης και αγάπη προς την ζωή, μετέφεραν μετά την "ανταλλαγή" τους, το πολυτιμότερο κειμήλιο του Πολιτισμού τους.

Αυτό που τους χαρακτηρίζει από το "πρώτο λάλημα"... "το χρυσόμαλλο δέρας των Αργοναυτών", τη ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥΣ.

Την Ελληνικήν Διάλεκτο της Ποντιακής, την διέδωσαν "αμόλυντη" (από Γραμματικής και Συντακτικής απόψεως), με το πλούσιο λεξιλόγιο και τους Ομηρικούς τύπους που αξίζουν μια θέση στις σελίδες του Νεοελληνικού Λεξικού. Εγιναν... "Τρισέλλενοι και Τραντέλλενοι" της παράδοσης, με μια γλώσσα που απέχει λιγότερο από τη σημερινή καθαρεύουσα, παρά όσο απέχει η δωρική από την ιωνική κατά την αρχαιότητα, όπως ισχυρίζονται Έλληνες και ξένοι μελετητές.

Εφθασε να ομιλείται ως τις μέρες μας, επειδή είχε γεμάτες τις φαρέτρες της με ό,τι θεωρείται Ελληνικό, τα νοήματα, το φιλότιμο, το συναίσθημα, η ευστοχία, το πνεύμα και η περιεκτικότητα.

Ανάμεσα στις "Συμπληγάδες" αλλοθρήσκων Φυλών και ξένων γλωσσών, κατάφερε να διατηρήσει το αρχαιοπρεπές και περήφανο ύφος μιας Καρυάτιδας.

Δεν διασπάστηκε από το συνεκτικό κρίκο ο οποίος συνενώνει απανταχού τον ελληνισμό. Προέταξε το στήθος στους επιδρομείς με όπλα τα "Ακριτικά Επη" και "τον κλει-

στό (από "βαρβαρικούς" παράγοντες) κυκλικό χορό των Ποντίων", διατηρώντας ως κιβωτός τις αξίες της ζωής, των γεωγραφικά απόμακρων από την μητέρα πατρίδα, Ελλήνων...

Παρά τις διώξεις και τη γενοκτονία των απλών ανθρώπων και των διανοητών του ποντιακού ελληνισμού, κατάφερε να ομιλείται ως τις μέρες μας "ακραιφνώς", προσπερνώντας τις προσπάθειες στρέβλωσης, ευτελισμού ή παραμερισμού της από... "φιλολογούντες".

Μέσα από τους χορούς, τα τραγούδια, την ποίηση, τις παροιμίες και το θέα-

τρο συνεχίζει να θέλγει και να συγκινεί σαν χάρις από "θεία δύναμη". Πρόσφατη έρευνα την θεωρεί ακόμα "ζωντανή" είτε σαν "τοπική διάλεκτο", είτε ως "μη ομιλούμενη αλλά κατανοητή", δίδοντάς της μάλιστα τα υψηλότερα ποσοστά προέλευσης μεταξύ όλων των κατηγοριών ελληνικών γλωσσών και διαλέκτων (μια και το ποντιακό στοιχείο θεωρείται πολυπληθυσμικό στη χώρα μας).

Από πλευράς καταγωγής των λέξεων στο ποντιακό γλωσσικό ιδίωμα λείπουν οι λέξεις ιταλικής, σλαβικής ή αλβανικής καταγωγής, ενώ αφθονούν οι παλαιότερες λατινικές λέξεις.

Η ιστορική περιπέτεια του ποντιακού ελληνισμού, είναι η αιώνια πορεία "ενός λαού υπό συνεχή έξοδο" (Ιωνες της Μιλήτου κατακτούν τη Σινώπη ιδρύοντας τα Κοτύωρα, την Κερασούντα, την Τραπεζούντα, την Αμισσό, την Οινόη, την Τρίπολη και αργότερα την Αμάσεια και την Νεοκαισάρεια)

ως τις μέρες του εμπορίου με την Ανατολή και μετά με τον περίφημο "δρόμο του μεταξιού" που διέσχιζε απ' άκρη σ' άκρη τον Πόντο και μετέφερε τα προϊόντα στο "κέντρο του κόσμου" της εποχής...

Την Ιωνική προέλευση της ποντιακής, διαδέχονται πρώτα η κοινή των Αλεξανδρινών χρόνων, η Μεσαιωνική και κατόπιν η Βυζαντινή Γλώσσα. Υπάρχουν λέξεις που εσέσδυσαν από το Γενουατικό και το Βενετσιάνικο λεξιλόγιο εμπόρων και προυχόντων (που διέμεναν στην Τραπεζούντα), καθώς επίσης Περσικών και Γεωργιανών λέξεων.

1. Διάλεκτος - γλωσσική μορφή που χρησιμοποιείται σε μια περιοχή και διαφέρει σημαντικά από την κοινή ομιλούμενη γλώσσα, όχι όμως στο βαθμό που να μην κατανοούν οι υπόλοιποι Έλληνες.

...όμως, απ' τ' άλλα πιο πολύ με άγγιξε το άσμα το Τραπεζούντιον με την παράξενή του γλώσσα και με τη λύπη των Γραικών των μακρινών εκείνων που ίσως όλο πίστευαν που θα σωθούν ακόμη...

Κωνσταντίνος Καβάφης - ΠΑΡΘΕΝ (1921)

2. Ιδίωμα γλωσσικό - θεωρείται η γλωσσική μορφή ενός τόπου, που δεν παραλάσσει σημαντικά από την κοινή ελληνική.

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΚΑΣΤΑΝΙΔΗΣ

"Η Γλώσσα μας", Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2001

Σημ. "Αργοναύτη": Το δημοσίευμα μας το έστειλε ο εκλεκτός συνεργάτης μας κ. Ανδρέας Ελ. Ταταρίδης. Τον ευχαριστούμε θερμά.

Γιάννος ο τουλουμτζής

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΗΡΑΚΛΗΣ ΑΝΔΥΡΑΣ

Αυθόρμητος, λαϊκός, αυθεντικός, γνήσιος καλλιτέχνης που πηγαίνει όπου τον καλούν. Πρώτα σε τρελαίνει με τα ποντιακά του και μετά με το τουλούμ που παίζει. Γκάιντα το λένε οι Δυτικοί, γνωστό (;) όμως και ως αγγείον. Στα χέρια του, οι φλογέρες που αφήνουν τον ήχο να ξεφύγει μέσα από τον δερμάτινο ασκό, φτιάχνουν μελωδίες.

Γιάννης Καπατσινίδης, αγρότης και μουσικός από "τα Σέρρας", από το Κεφαλοχώρι. Ο μπάμπας Γιάννης ο τουλουμτζής, που κάθε του κίνηση μόνη αλήθειες μαρτυράει. Πίνει το κρασάκι του και τελετουργικά, λες και διδάσκει σε μαθητόπουλα, βγάζει από το μαύρο βαλιτσάκι του τον ασκό, περνά τα καλάμια και αρχίζει να φυσά. Χαϊδεύει το πνευστό, αρχίζει να στρώνει τους ήχους, αναψοκοκκινίζει...

"Παίζω το όργανο από τα 13 μου. Πρωτόμαθα κοντά στον Γιώργο Βασιλειάδη, ένα δάσκαλο από τη Γαλινα της Τραπεζούντας. Η μάνα μου δεν ήθελε να γίνω τουλουμτζής. Οι θείοι μου με κρύβαν κάτω από το κρεβάτι, εκείνη ερχόταν και χτυπούσε τα ξύλα για να με βρει και να πάω στα χωράφια", θυμάται ο κυρ Γιάννης.

Και στα ποντιακά; "Η μάνα μ' εβιάζε με να μαθάνω τουλούμ" και αρχίζει να λέει τα δικά του. Χαίρεσαι να τον ακούς και δικό σου πρόβλημα αν δεν τα καταλαβαίνεις όλα. Να τον διακόψεις; Τουλάχιστον ασέβεια...

"Γράψε δα το τηλέφωνό μου, είμαι στο σπίτι και παίρνω δουλειές", προσθέτει με σεμνότητα, συνεσταλμένος σαν μικρό παιδί. "Αμα δεν παίζω φτιάχνω τουλούμ με το δέρμα του κατσικιού. Κείνο που θέλω είναι να με αγαπάνε όπου πηγαίνω. Να περνάω όμορφα. Να λένε για μένα: Είδες τον Γιάννο;".

* Αναδημοσίευση: "Ελευθεροτυπία" 15-11-2001

«Παιδείας γαρ και πόνου πολλού και δαπάνης ου μικράς και τύχης δέεται λαμπράς»

Λουκιανός